

Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 43

ХЕРСОН

2019

Затверджено рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ № 747 від 13 липня 2015 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 7 від 25.09.2019 р.).

Збірник включено до:

[Index Copernicus](#), [Google Scholar](#), [Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Іван	БЕХ	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Євдокія	ГОЛОБОРОДЬКО	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Віктор	ОЛІЙНИК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Василь	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, головний редактор (Україна)
Ігор	ЖЕРНОКЛЕЄВ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Марія	ПЕНТИЛЮК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Наталія	ТЕРЕНТЬЄВА	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Ніна	СЛЮСАРЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, відповідальний секретар (Україна)
Нада	БАБІЧ	доктор педагогічних наук, професор (Хорватія)
Бажена	МУХАЦКА	доктор педагогічних наук, професор (Польща)
Раїса	СЕРЬОЖНИКОВА	доктор педагогічних наук, професор (Росія)
Олександр	ТЕСЛЕНКО	доктор педагогічних наук, доктор соціологічних наук, професор (Казахстан)
Анатолій	ЗУБКО	кандидат педагогічних наук, професор (Україна)
Ярослава	ОСПАНОВА	кандидат педагогічних наук, професор (Казахстан)
Ірина	ЖОРОВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Юлія	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Віталія	ПРИМАКОВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Сергій	МОЇСЄЄВ	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Галина	ЮЗБАШЕВА	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Олена	КОХАНОВСЬКА	кандидат педагогічних наук (Україна)

РЕЦЕНЗЕНТИ: Моніка ЯВОРСЬКА-ВІТКОВСЬКА – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
Олександра ЯНКОВИЧ – доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2019. Випуск 43. 285 с.

ISSN 2616-5597 (Друкована версія)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики загальноосвітніх навчально-виховних закладів, професійно-технічних навчальних закладів, вищих начальних закладів I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти модернізації сучасної освіти. Упровадження висвітлених на сторінках збірника наукових праць матеріалів сприятиме вирішенню різноманітних проблем сучасної загальноосвітньої та професійної школи.

Для науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей, за порушення авторських прав будь-яких юридичних і фізичних осіб, а також за використання даних, що не підлягають публікації у відкритому друці. Думки авторів можуть не співпадати з думкою редакції. Передрук матеріалів допускається тільки з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів, опублікованих в «Педагогічному альманасі», посилання на збірник наукових праць обов'язкове.

ЗМІСТ

Розділ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ	9
<i>Алфімов В. М., Золотарьова О. В.</i> Позашкільні форми роботи з обдарованими учнями в Ізраїлі.....	10
<i>Вархолик Г. В., Сливка Б. С., Тушиніцький Н. І.</i> Тенденції розвитку християнської моралі дошкільників у контексті екологічного виховання	15
<i>Кухта М. І.</i> Правове виховання як соціально значущий напрям змісту сучасного шкільного виховання	20
<i>Пислар А. Б.</i> Визначення сутності поняття «виховання учнівської молоді в закладах професійно-технічної освіти»	25
<i>Товканець О. С.</i> Інноваційні методи розвитку лідерства в освітніх установах.....	30
<i>Чабан Н. І., Левченко М. Г.</i> Організація позааудиторної роботи студентів з вивчення народознавства й фольклору України	37
Розділ 2. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	44
<i>Моїсеев С. О., Гузар В. М., Шалар О. Г.</i> Концептуальні засади розвитку предметних компетентностей учнів 1–4 класів на уроках фізичної культури в Новій українській школі	45
<i>Овчиннікова О. М.</i> Сутність та компоненти гуманітарної освіти.....	56
<i>Сіладі В. В.</i> Іншомовна освіта в забезпеченні комунікативної культури особистості в школах Угорщини	61
<i>Тименко М. М.</i> Цифрові навички в школах Об'єднаного Королівства: інтеграція цифрових технологій у шкільному курикулумі.....	69
<i>Ткаченко В. І.</i> Шляхи формування мовленнєвої компетенції на уроках української мови.....	74
<i>Чекрій І. І.</i> Особливості створення рукопису шкільного підручника (за матеріалами ЮНЕСКО).....	79
<i>Юрченко С. Р.</i> Трансформація змісту підручників з географії для 8-х класів закладів середньої освіти України (2000–2016 рр.)	84
Розділ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	91
<i>Євтух М. Б.</i> Формування професійної культури майбутнього вчителя	92
<i>Задорожна І. П.</i> Проблеми та перспективи розвитку вищої іншомовної освіти в Україні	97
<i>Зеленська О. П.</i> Іноземна мова та формування науково-дослідної компетентності в здобувачів вищої освіти нелінгвістичної магістратури та аспірантури	104
<i>Муқан Н. В., Істоміна К. Ю., Яремко Г. В., Блавт О. З.</i> Аналіз професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з міжнародних відносин у Канаді.....	109
<i>Терентьева Н. О.</i> Тенденції розвитку закладів вищої освіти щодо підготовки фахівців: багатомірність та прогностичність	117
<i>Адамова Г. В.</i> Стан вивчення проблеми формування текстотвірної компетентності майбутніх філологів у письмовому перекладі.....	123
<i>Валько Н. В.</i> Побудова моделі STEM-навчання засобами нейронних мереж.....	128
<i>Ворона В. В.</i> Підготовка майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ до здійснення соціально-психологічної роботи в підрозділах: обґрунтування необхідності	135
<i>Карелін М. В.</i> Проблема глобалізації вищої освіти в дослідженнях вітчизняних учених	140
<i>Комінарець Т. В.</i> Розвиток професійної компетентності педагога як фактор підвищення якості освіти в умовах реформування	146
<i>Кошкіна Г. Л.</i> Самодіагностика рівня цифрової компетентності вчителів англійської мови: методика і результати.....	152
<i>Малота А. А.</i> Навчання професійно орієнтованого усного іншомовного спілкування у вищій школі: термінологічний апарат дослідження.....	161
<i>Марецька Л. П., Худенко О. М.</i> Індивідуальний освітній маршрут як засіб розвитку професіоналізму педагога	166

7. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
8. Степаненко М. Українознавча концепція Георгія Філіпчука: національна освіта в умовах глобалізаційних соціокультурних впливів. *Освітній україноцентризм Георгія Філіпчука: збірник наукових праць*. Київ, 2016. С. 148–154.
9. Хомич Л. Культурологічний підхід – методологічна основа професійного розвитку майбутнього вчителя. *Освітній україноцентризм Георгія Філіпчука: збірник наукових праць*. Київ, 2016. С. 298–304.
10. Ярмаченко М. Педагогічна культура вчителя та шляхи її підвищення. *Педагогічна газета*. 1999. № 11 (65), листопад. С. 7.

Yevtukh M. B.

FUTURE TEACHER'S PROFESSIONAL CULTURE FORMATION

The article provides information on the current problem of the future new national school teacher's professional culture formation. It is noted that today there is a low level of pedagogical professional culture formation of a large part of teachers, which combines the level of their general and professional development. The experience of training teachers shows that the level of professional culture is a significant indicator of future teacher's readiness for professional activity in the national school of Ukraine. The level of pedagogical culture, which is the highest form of individual's professional orientation, is an indicator of the future teacher's readiness for professional activity in the new national school.

It is noted that pedagogical culture is to be considered at 3 levels: as a culture of relations between state and education; as an indicator of cultural development level at the regional level; as a culture of a particular expert of education. A number of characteristics of pedagogical culture have been outlined, they are as follows: universal human qualities; professional qualities; moral qualities. One of the components of pedagogical culture is a teacher's desire for self-improvement and self-education.

The main factors determining an objective need to improve the content of the future national school teacher's pedagogical culture in the context of the modern institution of higher education, and a number of difficulties in the practical solution of the problem of the future national school teacher's pedagogical culture formation determined by objective factors have been distinguished. It is also mentioned about the system of conditions and means ensuring teachers' effective pedagogical culture formation.

It is emphasized that the high level of pedagogical culture is the foundation of the New Ukrainian School formation, the purpose of which is to educate an innovator and a citizen who is able to make responsible decisions and adheres to the human rights.

Key words: general culture, pedagogical culture, professional culture, professional development, teacher, national school.

Дата надходження статті: «29» червня 2019 р.

УДК 378.016:811.111

Задорожна І. П.*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано основні проблеми (невисокий рівень мотивації вивчення іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей; обмежений період вивчення ними іноземної мови; різний рівень володіння першокурсниками іношомовною комунікативною компетентністю; незначна кількість аудиторних годин, яка зумовлює важливість належної організації самостійної роботи; обмеженість з окремих спеціальностей якісних підручників та посібників; нерозробленість конкретних вимог до рівня володіння другою іноземною мовою

*© Задорожна І. П.

тощо) та окреслено перспективи розвитку вищої іншомовної освіти в Україні. Обґрунтовано необхідність розробки систем іншомовної підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей з урахуванням специфіки їхньої подальшої професійної діяльності, вимог до фахівців стосовно володіння іноземною / іноземними мовами / мовами, особливостей навчання у відповідних закладах вищої освіти, вікових особливостей студентів, потреб ринку праці, який швидко змінюється, психолінгвістичних особливостей опанування іноземною мовою. На основі аналізу сучасних публікацій зроблено висновок, що для успішної реалізації іншомовної підготовки в подальшому необхідна розробка цілісної концепції міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних закладів (С. Ю. Ніколаєва), побудованої за принципом наступності; визначення рівнів володіння першою та другою іноземними мовами фахівцями різних спеціальностей та розробку відповідних дескрипторів; прагматичний підхід до процесу навчання (О. Б. Тарнопольський), що передбачає раціональний відбір методів та технологій відповідно до цілей; інтеграція іноземної мови з дисциплінами фаху; залучення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі для реалізації змішаного та дистанційного навчання, можливість побудови індивідуальної траєкторії навчання студентом, розвиток автономії майбутніх фахівців.

Ключові слова: вища іншомовна освіта, заклад вищої освіти система, підхід, іншомовна комунікативна компетентність, іноземна мова, рівень володіння мовою, інформаційно-комунікаційні технології.

На сучасному етапі розвитку вітчизняного суспільства, в умовах глибоких інтеграційних процесів зростає роль іншомовної освіти, яка забезпечує володіння суб'єктами навчання іноземними мовами для успішної здійснення ними міжкультурного спілкування з метою забезпечення особистих, академічних, професійних інтересів. Щоб бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці, випускники ЗВО повинні належним чином володіти хоча б однією, а часто й двома іноземними мовами, однією з яких, зазвичай, є англійська.

Мета статті – проаналізувати основні проблеми та окреслити перспективи розвитку вищої іншомовної освіти в Україні.

Високі вимоги до підготовки випускників зумовлюють необхідність удосконалення системи цілісної професійноорієнтованої іншомовної підготовки студентів ЗВО. Важливо, що серед фахівців у галузі іноземних мов існує розуміння необхідності розробки та вдосконалення таких систем з урахуванням специфіки фаху. Зокрема, З. М. Корнева наголошує на доцільності створення цілісної системи іншомовної професійноорієнтованої підготовки студентів технічних ЗВО, яка враховуватиме специфіку навчання іноземних мов у таких закладах та особливості подальшої професійної діяльності майбутніх фахівців [7, с. 11].

У роботах сучасних вітчизняних науковців здійснено успішні спроби дослідження та розробки окремих систем. Зокрема, З. М. Корневою запропоновано систему професійноорієнтованого англійського навчання студентів технічних спеціальностей, яка спрямована на формування міжкультурної професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності студентів із використанням методу конструктивістського комбінованого навчання впродовж трьох етапів навчання на бакалавраті, для кожного з яких запропоновано модель організації навчального процесу [6]. Н. В. Зінковою обґрунтовано систему навчання студентів магістратури усного перекладу в зовнішньоекономічній сфері, яка включає цілі, підходи, вирішальні для формування перекладацької компетентності принципи; структурні та змістові складові фахової компетентності майбутнього перекладача; організаційні форми навчання професійноорієнтованого послідовного перекладу; відповідну методику, яка спрямована на розвиток комплексу психолінгвістичних механізмів породження тексту перекладу та реалізується впродовж трьох етапів: підготовчого – набуття знань і формування спеціальних навичок; основного – автоматизація спеціальних навичок

і формування спеціальних та стратегічних умінь послідовного перекладу; завершального – розвиток спеціальних та стратегічних умінь послідовного перекладу в зовнішньоекономічній сфері [4, с. 9].

Н. В. Майер розроблено та реалізовано концепцію формування методичної компетентності в майбутніх викладачів французької мови під час самостійної роботи в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі, яка передбачає асинхронну професійноорієнтовану самостійну навчально-пізнавальну та науково-дослідницьку діяльність з оволодіння методичною компетентністю, контент і структуру інформаційно-комунікаційного навчального середовища, типологію навчально-методичних завдань для формування й розвитку відповідних методичних умінь, модель організації самостійної роботи з формування методичної компетентності в майбутніх викладачів французької мови [9, с. 15].

Загалом, серед дослідників помітна особлива увага до організації самостійної роботи студентів, що зумовлено необхідністю її оптимізації через скорочення кількості годин аудиторної роботи та значні можливості самостійної роботи. Зокрема, у нашому дисертаційному дослідженні зроблено спробу розробити теоретико-методичні засади системи самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови, до якої включено практичні та особистісноформувальні цілі, підходи (особистісно орієнтований, компетентнісний, рефлексивний та рівневий), принципи, вирішальні для організації самостійної роботи, зміст; комунікативний метод, який реалізується через технології проблемного навчання, проєктні, інформаційно-комунікаційні технології та технологію «портфоліо»; нетехнічні та технічні засоби навчання і яка спрямована не лише на оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетентністю, а й розвиток їхньої автономії [3, с. 13].

Попри вагомість проведених досліджень, на сьогоднішньому етапі відчувається потреба в розробці систем іншомовної підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей з урахуванням:

- 1) специфіки їхньої подальшої професійної діяльності;
- 2) вимог до фахівців стосовно володіння іноземною / іноземними мовами;
- 3) особливостей навчання у відповідних закладах вищої освіти;
- 4) вікових особливостей студентів;
- 5) потреб ринку праці, який швидко змінюється;
- 6) різного рівня володіння іноземною мовою першокурсниками.

Конкретизуємо окреслені проблеми. Зокрема, специфіка подальшої професійної діяльності виявляється в цілях, змісті, методах і засобах навчання. Зрозуміло, що зміст навчання, наприклад, студентів-медиків значною мірою відрізнятиметься від змісту навчання студентів технічних спеціальностей: різниця простежуватиметься і в предметному, і в процесуальному аспектах. Зокрема, у межах предметного аспекту відрізнятимуться ситуації та ролі, комунікативні цілі і наміри, теми, проблеми, мовленнєвий матеріал (мовленнєві зразки різних рівнів, тексти), лінгвосоціокультурний матеріал, лексичний та певною мірою граматичний та фонетичний матеріал, навіть стратегії. Наприклад, для фахівців туристичної спеціальності серед комунікативних стратегій особливо важливими є аргументативні та маніпулятивні стратегії, які часто застосовуються для презентації туристичного продукту та переконання аудиторії чи співрозмовника в їхніх перевагах [1, с. 53]. Відповідно така специфіка подальшої професійної діяльності зумовлює формування в майбутніх фахівців туристичної галузі вміння використовувати зазначені комунікативні стратегії та відповідні їм тактики в процесі формування іншомовної компетентності в говорінні чи письмі. Для студентів інших спеціальностей актуальними будуть інші стратегії. Стосовно процесуального аспекту змісту специфіка подальшої професійної діяльності зумовлює акценти на різних мовленнєвих уміннях, навичках, що позначатиметься й на вправах для їхнього формування та розвитку.

Ще один важливий аспект, який потрібно враховувати при розробці систем іншомовної підготовки майбутніх фахівців, – їхні вікові особливості, закономірності розвитку в них когнітивних процесів. Наприклад, у 19 років швидше розвиваються логічні процеси, ніж мнемічні, у 20 – навпаки, а в 22 роки дещо знижується ефективність обох процесів; у студентському віці здатність до концентрації уваги посилюється, але її стійкість зростає лише з 22-х років [5, с. 105].

Урахування потреб ринку праці зумовлює визначення сфер та ситуацій застосування іноземної мови фахівцями, а також необхідного рівня володіння нею. Зокрема, сучасні працедавці висувують доволі високі вимоги до рівня володіння англійською мовою фахівців ІТ, рівень володіння іноземною мовою яких повинен бути В2, а подекуди – і С1 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Вітчизняна іншомовна вища освіта стикається з низкою проблем, які необхідно врахувати та вирішити для забезпечення ефективного оволодіння студентами іноземною / іноземними мовами. Зокрема, для технічних ЗВО С. В. Король [8] виокремлено такі особливості, з якими погоджується та які доповнює З. М. Корнева [7, с. 11]:

- 1) невідповідність тематики з іноземної мови тематиці, визначеній нормативними документами;
- 2) відсутність знань з фахових предметів, а відтак - і труднощі професійної спрямованості навчання на початковому ступені;
- 3) невисокий рівень мотивації до вивчення іноземної мови через захоплення технічними науками;
- 4) обмежений період вивчення іноземної мови;
- 5) різний рівень володіння студентами іншомовною комунікативною компетентністю;
- 6) незначна кількість аудиторних годин, а відтак – і важливість належної організації самостійної роботи;
- 7) обмеженість з окремих спеціальностей якісних підручників та посібників.

Окреслені проблеми є характерними для багатьох нелінгвістичних спеціальностей. Від себе додамо, що невисокий рівень мотивації може бути спричинений також не усвідомленням студентами значення іноземної мови для подальшого професійного спілкування, а низьким рівнем володіння нею майбутніми фахівцями, що вимагає від них значних додаткових зусиль.

У багатьох ЗВО період вивчення іноземної мови на нелінгвістичних спеціальностях триває два роки. Однак у зв'язку з необхідністю складання ЗНО з іноземної мови для вступників у магістратуру ситуація дещо змінюється.

Значною проблемою є також різний рівень володіння іноземною мовою першокурсниками. Навіть на спеціальностях, де вступники складають ЗНО з іноземної мови, рівень студентів на першому курсі може бути доволі різним, що зумовлює необхідність диференціації та індивідуалізації навчання з метою забезпечення, з одного боку, можливості слабших студентів досягти необхідного рівня володіння іноземною мовою, а, з іншого, – умов для належного розвитку іншомовних навичок та вмінь сильнішими студентами.

На жаль, у більшості ЗВО спостерігається обмежений обсяг аудиторних годин на іншомовну підготовку студентів. У таких умовах особливої ваги набуває самостійна робота студентів, покликана певною мірою інтенсифікувати процес вивчення іноземної мови. Ефективність самостійної роботи значною мірою залежить від рівня автономії студентів, тобто їхньої здатності ухвалювати самостійні рішення під час вивчення іноземної мови (від визначення індивідуальних цілей до аналізу результатів навчання та корекції дій за необхідності) і нести відповідальність за їх виконання та результат [3, с. 22]. Загалом, розвиток автономії повинен починатися ще в школі і цілеспрямовано продовжуватись під час навчання у ЗВО. Саме автономія є необхідною умовою формування

готовності фахівця до навчання впродовж усього життя. Самостійна робота повинна корелювати з аудиторною, доповнювати та розширювати її, надавати студентам можливість певною мірою обирати індивідуальну траєкторію навчання, реалізувати власні інтереси та потреби, а також урахувувати вікові та індивідуальні особливості студентів, а також сучасні реалії.

У результаті аналізу стану викладання англійської мови у технічних ЗВО З. М. Корнева виокремлює ще одну істотну проблему – період запровадження іноземної мови професійного спрямування. Зазначимо, що окреслена науковцем проблема актуальна не лише для технічних закладів. З. М. Корнева аналізує два підходи, які мають місце в українських вишах. Перший підхід зумовлений обмеженістю часу й тривалості вивчення іноземної мови й передбачає формування професійноорієнтованої іншомовної компетентності вже з першого семестру першого курсу. Такий підхід не завжди успішний, оскільки часто першокурсники не володіють мовою на рівні, задекларованому шкільною програмою. Крім того, студенти першого курсу не володіють фаховими знаннями, навичками та вміннями, а тому навчання підмови спеціальності може викликати в них значні труднощі, а також обмеженість професійного компоненту. Відповідно до другого підходу в першому семестрі чи на першому курсі передбачено вивчення студентами загальної іноземної мови для забезпечення володіння нею студентами на відповідному рівні, усунення певних прогалів. У подальшому студенти опановують підмовою спеціальності. Попри переваги другого підходу, існує одна істотна проблема – у багатьох ЗВО вивчення іноземної мови обмежується двома роками. Відповідно на оволодіння професійно орієнтованою іншомовною компетентністю залишається, зазвичай, небагато часу [7, с. 13–14]. Однак і другий підхід вимагає гнучкості та індивідуалізації навчання, оскільки, наприклад, доволі часто першокурсники, які вступили на технічні спеціальності (і не лише технічні – прим. автора), володіють іноземною мовою на рівні В 1, а інколи й В 2. Відповідно виникають сумніви щодо доцільності вивчення загального курсу іноземної мови цими студентами [там само, с. 12].

Окреслені проблеми потребують вирішення, насамперед, на державному рівні. С. Ю. Ніколаєвою [10, с. 6] обґрунтовано необхідність розроблення вітчизняної концепції міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних закладів, яка б передбачала наступність кожного етапу. У концепції повинні бути задекларовані основні напрями розвитку іншомовної освіти, обґрунтовано етапи реалізації концепції, окреслено очікувані результати, визначено рівні володіння іноземною мовою випускниками різних типів навчальних закладів відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, а також задекларовано методологічне підґрунтя процесу формування і розвитку особистості, здатної до реалізації міжкультурної комунікації [там само].

С. Ю. Ніколаєвою запропоновано модель міжкультурної іншомовної освіти, у якій обґрунтовано рівні володіння першою іноземною мовою випускниками різних закладів освіти. Зокрема, для випускників-бакалаврів нефілологічних спеціальностей запропоновано володіння професійно орієнтованою іноземною мовою на рівні В2, магістрів – С1. Для філологічних спеціальностей передбачено рівень С1, С2 мови для академічних цілей та мови професійного спілкування на кінець бакалаврату, а також рівень С2 на кінець магістратури [10, с. 6]. Такий підхід, на нашу думку, є раціональним і реалізовується в багатьох ЗВО. Варто додати, що всі рівні для різних спеціальностей повинні бути конкретизовані в програмах через відповідні дескриптори, які слугуватимуть орієнтирами щодо цілей оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю, а також певною мірою окреслюватимуть зміст навчання.

Зокрема, дескриптори вмінь іншомовної компетентності в аудіюванні рівня В2 можуть виглядати таким чином:

– **ознайомлювальне аудіювання:** розуміти загальний зміст діалогічного та монологічного мовлення середнього темпу та звуку тривалістю до 15 хв. Зі звичайними фоновими шумами; розуміти основний зміст інтерв'ю, новин, художніх

фільмів, персонажі яких говорять літературною мовою; розуміти загальний зміст мовлення на незнайому тему з особистого, суспільного, академічного життя, яке містить прості структури і вирази; розуміти основні ідеї важчого за формою і змістом мовлення на конкретні й абстрактні теми, викладені літературною мовою; розуміти основну лінію аргументу в чітко структурованому, достатньо зв'язному та складному в мовному плані мовленні;

– **вибіркове аудіювання:** виокремлювати необхідну інформацію в мовленні на незнайому тему з особистого, суспільного, академічного життя, яке містить прості структури і вирази; виокремлювати необхідну інформацію особистого чи суспільного характеру у важчому за формою мовленні за умови, що тема знайома слухачеві;

– **детальне аудіювання:** розуміти специфічні деталі мовлення середнього темпу та звуку зі звичайними фоновими шумами у важчому за формою мовленні за умови, що тема знайома слухачеві; розуміти погляди, настрої, ставлення мовців до предмета розмови, вираженому експліцитно, у важчому за формою мовленні за умови, що тема знайома слухачеві; розуміти погляди, настрої, ставлення мовців до предмета розмови, виражені імпліцитно, у простих за формою аудіо повідомленнях [3, с. 494].

На сучасному етапі фактично не конкретизовано вимог до рівня володіння студентами другою іноземною мовою. Як справедливо зазначає С. Ю. Ніколаєва, для цього необхідне подальше вивчення проблеми та низки факторів [10], пов'язаних у тому числі з першою іноземною мовою (зокрема, порядок та час, відведений на вивчення першої та другої іноземних мов, рівень володіння ними, частота використання кожної з мов; умови навчання, типологічні розбіжності між мовами, історична віддаленість (від спільних предків), рівень контактування (запозичення) [2; 14]).

Аналіз перспектив розвитку вищої освіти в Україні зумовлює доцільність розгляду питання методологічного підґрунтя для створення системи навчання іноземних мов. На сучасному етапі таким підґрунтям слугує комунікативний підхід, який передбачає навчання іноземної мови в ситуаціях реального спілкування. За свідченням О. Б. Тарнопольського, з-поміж різних модифікацій комунікативного підходу найбільш ефективним в умовах навчання поза межами природного середовища функціонування іноземної мови є варіант, згідно з яким домінувальна комунікативна навчальна діяльність не заперечує певної цілеспрямованої уваги до мовних явищ [11, с. 5–6].

Методика навчання іноземних мов безперервно розвивається, про що свідчать підходи, які на різних етапах визначали концептуальні ідеї до викладання та вивчення іноземних мов залежно від історичних умов, запитів суспільства – від граматико-перекладного до прямого, аудіолінгвального тощо. На сучасному етапі поглиблюється розуміння нерозривності навчання мови і культури, а отже особливої ваги набув також культурно-спрямований підхід. Як зазначає О. Б. Тарнопольський, відповідно до цього підходу увага зосереджується не на оволодінні мовою як засобом спілкування, а на культурі спілкування певної мовної спільноти з урахуванням ситуації, цілей тощо [11, с. 6]. О. Б. Тарнопольський виділяє ще один підхід, який має перспективи набути рис домінувального – принциповий прагматизм, який передбачає поєднання різних підходів відповідно до потреб, цілей, особливостей суб'єктів навчання, умов навчання з метою досягнення максимальної ефективності, забезпечення комунікативної взаємодії студентів, розвитку їхньої автономії, усвідомлення культурних аспектів комунікації, контекстуального та інтегрованого навчання [11, с. 6; 13, с. 39–40].

О. Б. Тарнопольський вважає, що три підходи можуть поєднуватись у конструктивістському підході, сутність якого полягає в експерієнційно-інтерактивному навчанні, що передбачає виконання реальних практичних дій засобами іноземної мови в процесі комунікації та постійної взаємодії учасників навчального процесу, виконання креативних комунікативних завдань; побудову навчання на матеріалі інших дисциплін (що забезпечить професійну його спрямованість – прим. автора); залучення Інтернет-технологій; міжкультурний підхід до навчання мови [13, с. 8].

Уважаємо, що всі окреслені аспекти зазначеного підходу є ефективними та важливими в сучасному контексті навчання іноземних мов у ЗВО. Додамо, що використання ефективних сучасних технологій значно інтенсифікує процес навчання, забезпечує його належну гнучкість. Значні перспективи в цьому аспекті мають дистанційні технології та змішане навчання, перевагами яких є доступ до матеріалів, можливість виконувати завдання у власному темпі в зручний для студента час і в зручному місці, певна економія коштів для університетів, хоча це питання ще потребує уточнення [12], можливість навчання студентів з обмеженими можливостями тощо.

Таким чином, ми проаналізували основні проблеми вітчизняної вищої іншомовної освіти. З урахуванням окреслених проблем та можливих варіантів їх вирішення вважаємо необхідним удосконалення системи цілісної професійноорієнтованої іншомовної підготовки студентів ЗВО з урахуванням специфіки їхньої подальшої професійної діяльності, вимог до фахівців стосовно володіння іноземною / іноземними мовою/мовами, особливостей навчання у відповідних закладах вищої освіти, вікових особливостей студентів, потреб ринку праці, який швидко змінюється, психолінгвістичних особливостей опанування іноземною мовою. Для успішної реалізації іншомовної підготовки необхідна розробка цілісної концепції міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних закладів (С. Ю. Ніколаєва), побудованої за принципом наступності; визначення рівнів володіння першою та другою іноземними мовами фахівцями різних спеціальностей та розробку відповідних дескрипторів; прагматичний підхід (О. Б. Тарнопольський) до процесу навчання, що передбачає раціональний відбір методів та технологій відповідно до цілей; побудову навчання на матеріалі інших дисциплін, інтеграцію іноземної мови з дисциплінами фаху; залучення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі для реалізації змішаного та дистанційного навчання, можливість побудови індивідуальної траєкторії навчання студентом, розвиток автономії майбутніх фахівців.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні можливостей подальшої реалізації окреслених перспектив.

Література:

1. Баб'юк О. В. Формування професійно орієнтованої англomовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед. ун-т. ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 276 с.
2. Жовтук Н. П. Методика формування у майбутніх учителів лексичної компетентності у процесі навчання англійської мови після німецької: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед. ун-т. ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 317 с.
3. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англomовною комунікативною компетенцією: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 770 с.
4. Зінукова Н. В. Методична система навчання студентів магістратури усного перекладу у зовнішньоекономічній сфері (на матеріалі англійської та української мов): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2018. 44 с.
5. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. Москва: Логос, 2001. 384 с.
6. Корнева З. М. Система професійно орієнтованого англomовного навчання студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2018. 34 с.
7. Корнева З. М. Сучасний стан навчання англійської мови технічного спрямування у закладах вищої освіти. *Іноземні мови*. 2019. № 2 (98). С. 10–17.
8. Король С. В. Специфіка навчання іноземній мові студентів технічних університетів. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2008. № 1. С. 127–131.
9. Майер Н. В. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності у майбутніх учителів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2016. 393 с.

10. Ніколаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми. *Іноземні мови*. 2016. № 2 (86). С. 3–9.
11. Тарнопольський О. Б. Три головних парадигми у викладанні іноземних мов у ХХІ сторіччі: пролегомени до створення єдиного підходу до їх навчання. *Іноземні мови*. 2019. № 2 (98). С. 3–9.
12. Horn, M., Staker, H. How much does blended learning cost? 2012. URL: <https://thejournal.com/articles/2012/04/05/how-much-does-blended-learning-cost.aspx>
13. Kumaravadivelu B. *Beyond methods: Macrostrategies for language teaching*. New Haven and London: Yale University Press, 2003. 49 с.
14. Ringbom H. *The Role of L1 in Foreign Language Learning*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 1987. P. 8–43.

Zadorozhna I. P.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT
OF HIGHER FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN UKRAINE

Main problems of Ukrainian higher foreign language education (low level of motivation to foreign language learning of nonlinguistic students, limited period of teaching them a foreign language, different level of first-year students' foreign language competence, limited amount of guided hours, which requires well-organized self-study, lack of efficient textbooks, the necessity of developing the requirements to the level of second foreign language proficiency, etc.) have been analyzed, and the main prospects of its development have been outlined in the article. The necessity of developing systems of higher foreign language education, which take into account the specificity of professional duties of different specialists, requirements to their foreign language proficiency, peculiarities of teaching in different higher education institutions, students' age peculiarities, market demands, which change quickly, psycholinguistic peculiarities of foreign language acquisition, has been grounded. On the basis of modern scientific literature analysis the conclusion has been made that to provide an effective foreign language training it is important to develop a concept of intercultural foreign language education in different types of education institutions (S. Nikolayeva), built according to the principle of continuity; determine the level of first and second foreign language proficiency of different specialists and develop relevant descriptors; imply pragmatic approach (O. Tarnopolsky) which entails rational selection of methods and techniques by the teacher according to the objectives, integration of a foreign language with speciality subjects; use modern information and communication technologies, distant and blended learning; provide students with opportunities to build individual learning paths; develop students' autonomy.

Key words: higher foreign language education, higher education institution, system, approach, foreign language communicative competence, foreign language, level of foreign language proficiency, information and communication technologies.

Дата надходження статті: «27» серпня 2019 р.

УДК 81:130.2

Зеленська О. П.*

**ІНОЗЕМНА МОВА ТА ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕЛІНГВІСТИЧНОЇ
МАГІСТРАТУРИ ТА АСПІРАНТУРИ**

Суть лінгвістичного освітнього процесу в немовній магістратурі та аспірантурі полягає в інтеграції цілей професійної освіти та цілей навчання іншомовного усного та писемного спілкування. Зміст дисципліни «Іноземна мова» має міждисциплінарний характер і містить мовний, професійний, психологічний, інформаційний, культурологічний та аксіологічний компоненти. Визначається мета навчання іноземної мови в нелінгвістичній магістратурі

*© Зеленська О. П.